

Fernando della Rocca: *Diritto matrimoniale canonico. Tavole sinottiche. Secondo volume di aggiornamento*, Padova: Casa Editrice Dott. Antonio Milani 1987, ss. 10 + 328.

W 1963 r. ukazała się praca przygotowana przez Fernando della Rocca pt. *Diritto matrimoniale canonico. Tavole sinottiche*, uzupełniona w 1982 r. i wydana pod tym samym tytułem z dodanym wówczas podtytułem: *Primo volume di aggiornamento*. W 1987 r. Autor opublikował – pod takim samym tytułem – kolejny tom swego zbioru, opatrując go podtytułem: *Secondo volume di aggiornamento*. W ten sposób czytelnik otrzymał do rąk już trzeci tom bardzo pożytecznej kolekcji *Diritto matrimoniale canonico*, zawierającej przede wszystkim wybrane przez Autora fragmenty wyroków Roty Rzymskiej w sprawach małżeńskich. Tom ten, jak widać, stanowi kontynuację dwóch poprzednich i pośrednio zapowiada przygotowanie kolejnego.

„Tablice synoptyczne” – to graficzne zestawienie różnych tytułów nieważności z zaznaczeniem odnośnych numerów, pod którymi można odnaleźć w publikacji wybrane fragmenty wyroków rotalnych. Taki właśnie sposób prezentacji orzecznictwa przyjął della Rocca także w poprzednio wydanych tomach swojego zbioru. Formę tę należy uznać za bardzo praktyczną, umożliwiającą sprawne posługiwanie się zgromadzonym przez Autora materiałem w postaci rozstrzygnięć rotalnych.

Interesujący nas tutaj tom obejmuje orzecznictwo Roty Rzymskiej od początku 1982 r. do października 1986 r., pochodzi więc także z okresu, w którym obowiązuje już Kodeks Prawa Kanonicznego Jana Pawła II. W pierwszej części tomu znalazły się dwa opracowania della Rocca. Zawierają one zwięzłe – ujęte w punkty – informacje na temat ważniejszych zmian wprowadzonych przez nowy Kodeks w odniesieniu do prawa małżeńskiego: pierwsze (s. 3-24) zostało poświęcone zmianom w prawie małżeńskim materialnym (zaprezentowanym w 45 punktach), drugie (s. 25-40) – zmianom w prawie małżeńskim formalnym, tj. w zakresie procesów małżeńskich (przedstawionym w 13 punktach). Obydwa szkice są udanym przewodnikiem po nowym ustawodawstwie małżeńskim.

Część druga, właściwa – to prezentacja orzecznictwa Roty Rzymskiej pochodzącego z wymienionego tu okresu. Na początku Autor zamieszcza „tablice synoptyczne” w dwóch sekcjach: prawo małżeńskie materialne oraz prawo procesowe. W obrębie prawa materialnego czytelnik zapoznaje się z 14 „tablicami” (s. 43-53) – dotyczą one różnych tytułów nieważności małżeństwa i podają numery, pod którymi w dalszej części zbioru można odszukać fragmenty wyroków rotalnych na dany temat. A oto hasła owych zestawień: 1) symulacja całkowita; 2) wykluczenie dobra wierności; 3) wykluczenie dobra sakramentu; 4) wykluczenie dobra potomstwa; 5) impotencja kobiety; 6) impotencja mężczyzny; 7) brak konsensu; 8) błąd; 9) przymus i bojaźń; 10) bojaźń szacunkowa; 11) zgoda warunkowa; 12) brak formy; 13) dyspensa od małżeństwa niedopełnionego; 14) kwestie różne. Wypada wyjaśnić, iż w ramach każdej „tablicy” podane są – w porządku alfabetycznym – kwestie szczegółowe. Tak np. w obrębie „tavola VII” (brak konsensu) spotykamy następujące podpunkty: aberracje seksualne, abulia, alkoholizm, charakteropatia, demencja, epilepsja, frenastenia, idiotyzm, niedojrzałość sądu (i afektywna), niedojrzałość psychologiczna, niezdolność do podjęcia istotnych obowiązków małżeńskich, niezdolność do zrealizowania wzajemnego przekazania – przyjęcia prawa do ciała, niezdolność psychiczna, zakłócenia seksualne, hiperestezja, hipnoza, zakłócenia czynności umysłu, neurozy i psychozy, nerwice, oligofrenia, homoseksualizm, zakłócenia umysłowe i psychiczne, zakłócenia psychoseksualne, psychonerwice, psychopatia, psychoza obsesyjna, schizofrenia, somnambulizm, uzależnienie toksyczne. Przy każdym z tych punktów widnieje z reguły kilka, a niekiedy nawet kilkanaście odsyłaczy do różnych wyroków. W ramach prawa procesowego podano 6 „tablic” (s. 57-59), zawierających następujące hasła: 1) dowody, 2) wyrok, 3) apelacja, 4) skarga o nieważność wyroku, 5) ponowne zbadanie sprawy, 6) kwestie różne.

„Tablice synoptyczne” stanowią jedynie klucz ułatwiający korzystanie z właściwych części kolekcji. Część tę zaś stanowią najpierw fragmenty wyroków Roty Rzymskiej, zgromadzone przez della Rocca (s. 61-288). Autor przytoczył je w porządku chronologicznym (od 1982 r. do października 1986 r.). Fragmenty poszczególnych orzeczeń zostały ponumerowane (1-334). Są to numery, które odpowiadają tym, jakie Autor podał przy poszczególnych hasłach „tablic synoptycznych”. Na końcu każdego fragmentu widnieje data wyroku i nazwisko ponensa. Jedne fragmenty wyroków są dłuższe, inne krótsze. Autor umiejętnie dobrał odpowiednie akapity ilustrujące dany tytuł nieważności w kwestii szczegółowej, zawsze wskazanej – jak już powiedziano – na „tablicy synoptycznej”. Oprócz fragmentów z orzeczeń rotalnych della Rocca podał zwięźle informacje (s. 289-298), ujęte w 64 punkty, na temat innych wyroków Roty Rzymskiej, których fragmentów nie opublikował. Do punktów tych odsyłają czytelnika również odsyłacze podane obok haseł „tablic synoptycznych”.

Na końcu kolekcji znajduje się wykaz literatury za okres 1982-1986 (s. 299-307), co należy niewątpliwie uznać za udany pomysł della Rocca. W wykazie figurują jedynie prace w języku łacińskim, włoskim, hiszpańskim, angielskim i niemieckim. Szkoda, że Autor nie zadał sobie trudu podania także publikacji w innych językach, np. polskim (zwłaszcza że polskie czasopisma kanonistyczne docierają m.in. do bibliotek niektórych uniwersytetów w Rzymie, a spis treści poszczególnych tomów czy numerów bywa podawany także w języku łacińskim lub w jednym z języków zachodnich, nie mówiąc o zamieszczaniu obcojęzycznego *résumé*).

Cennym uzupełnieniem oryginalnego dzieła są indeksy: analityczny „tablic synoptycznych” (s. 311-312); źródeł ustawodawczych cytowanych w opublikowanych fragmentach wyroków (s. 313-315); systematyczny tychże fragmentów – według poszczególnych zagadnień (s. 316-317); chronologiczny wyroków rotalnych wykorzystanych w tomie (s. 318-322); autorów cytowanych w opublikowanych fragmentach wyroków (s. 323-324); autorów, których prace znalazły się w wykazie literatury za okres 1982-1986 (s. 325-326); systematyczny autorów, których prace – podane w wykazie literatury – odnoszą się do zagadnień zamieszczonych na poszczególnych „tablicach synoptycznych” (s. 327-328).

Nie trzeba zapewne podkreślać, iż oryginalny zbiór włoskiego Autora, stanowiący już kolejny tom *Tavole sinottiche*, zasługuje na wysoką ocenę. Wysoko także należy ocenić pracę della Rocca podjętą nad przygotowaniem tomu. Wymagała ona żmudnych studiów pokaźnej liczby wyroków rotalnych, z których przecież wiele pozostawało jedynie w archiwum Trybunału. Bez przesady można publikację tę nazwać podręcznikiem najnowszej jurysprudencji rotalnej. Pozostaje oczekiwać na kolejny tom „tablic synoptycznych” Autora, prezentujący najnowszy dorobek orzecznictwa rotalnego.

Ks. Wojciech Góralski